

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

březen 2026

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně

Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

měsíc březen bývá pro ochranu přírody skutečným minovým polem. Obojživelníci se vydávají na své každoroční rozmnožovací poutě, skrze které jsme jim vystavěli frekventované silnice. Stavebníci se chystají na novou stavební sezónu a uvědomují si,

Z obsahu tohoto čísla:

Rychlý informační přehled.....	2
Na kafičko s...Jakubem Hromasem.....	2
Plicník lékařský a plicník tmavý.....	5
Startuje další žabí sezóna.....	7
Akce v ptačím parku Zbudovská blata....	7
Objevy detektiva Ledňáčka.....	8
Ekošpeky - 30. Motoristický sport.....	9
Blíží se 100. výročí ČSO.....	11
Mákovka vodní.....	12
Večer s dokumentem - 145. díl.....	12
Dopady přechodu na rostlinné proteiny	14
Z „Prostých motivů“ od Jana Nerudy.....	16
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	16
Zdravé uzeniny.....	16

kde všude by ještě měli mít do konce měsíce vyřešené kácení dřevin. A mezi tím vším nějaká pravidla, která jsou mnohdy naplňována jen do úrovně nažraného vlka a přeživší ovce. Stavby ve „veřejném“ zájmu, rybníky naplněné rybami k prasknutí... Nerovné utkání, ve kterém bude mít nové parkoviště před rostoucím stromem vždy navrch. Ne nadarmo se říká, že ochrana přírody je tu jenom na to přechodné období, než lidstvo dostane rozum. Ale jak to může ještě dlouho trvat a co to přesně znamená? Určitě to není přesvědčení,

že ochrana přírody je brzdou na cestě k pokroku. Málokdo z nás si dokáže naplno uvědomit, že onen pokrok, kterým se všichni zaklínají, je možný jen díky životnímu prostředí v uspokojivém stavu. A že je jím plně limitován. Bohužel ta souvislost není tak úzká, aby se projevila hned a aby si ji většinová společnost vzala plně za své. Kolize těchto dvou rozličných vesmírů rozebíráme na stránkách časopisu často. Dokonce se odvažujeme v mnoha případech tvrdit, že se nejedná o zlovolný záměr,

Foto Eva Hadová

ale pouhé zmatení jazyků. Málokdo z nás si asi dokáže připustit, že je srovnatelný s tím, když se poškozují příroda ve jméno stavebních záměrů, spotřebitelské svobody nebo ekonomické prosperity. Přesto se to děje. Řešením mohou být (nic menšího než) informace. Informace k přesnému pochopení důsledků toho, co se kolem nás odehrává a jaké to má konkrétní dopady na jednotlivé složky životního prostředí. A také ke způsobu, jak by se to dalo dělat jinak. Jestli existuje nějaký lék na případnou skepsi, pak to budou vždy konkrétní činy ve prospěch přírody. A třeba i trocha té jarní energie.

Příjemný měsíc březen, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Ohlédnutí

Rychlý informační přehled

Politická situace přinesla za posledních několik málo týdnů větší množství novinek se zásadním dopadem v environmentální oblasti. Níže přinášíme jejich stručný přehled bez dalších podrobností a komentářů.

Resortu Ministerstva životního prostředí byl významně zredukován rozpočet. Ve srovnání s minulým obdobím by měl získat přibližně o třetinu nižší částku pro svou činnost. Jde o škrt v objemu zhruba 2,7 miliardy Kč (více viz [zde](#)). Zásah významným způsobem ohrozí nejen běžnou agendu, ale zákonné služby a mezinárodní závazky. Oproti tomu Ministerstvo průmyslu a obchodu si polepší na více než dvojnásobek (viz [zde](#)).

Hledání úspor ve státním rozpočtu a škrt v resortu MŽP se citelně dotknou národních parků. Jejich rozpočet klesne o několik desítek miliónů korun (viz [zde](#)). Nejvíce se to bude týkat NP Šumava a Krkonoše. Celou situaci hodnotí ředitel NP Šumava Pavel Hubený v [tomto rozhovoru](#).

Zastupující ministr životního prostředí Petr Macinka se pokusil prosadit stavbu silnice I/35 Českým rájem. V závěru roku jí bylo 2025 zrušeno kladné stanovisko EIA. Pokračování stavby bez nového posouzení vlivů na životní prostředí by bylo v současné chvíli protizákonné (více viz [zde](#)).

Novým ministrem životního prostředí se stal poslanec strany Motoristé sobě Igor Červený. Při uvedení do úřadu deklaroval boj proti „zelené ideologii“ a ochranu průmyslu (viz např. [zde](#)).

Oblíbený dotační titul Nová zelená úsporám po četných sporech nakonec zůstane zachován. Budou na něj vyčleněny zhruba 4 miliardy korun. Změní se však mechanismus podpory. Půjde spíše o formu úvěru a záručních instrumentů. Budou vypořádány také starší žádosti (více viz [zde](#)).

V chaosu povolebního vyjednávání téměř zaniklo schvalování novely stavebního zákona, které probíhá mimo rámec transparentního legislativního procesu. V případě schválení novela umožní upřednostňovat vznik staveb před ochranou veřejných zájmů - ochranou přírody a památkovou ochranou (viz [zde](#)).

Foto -jj- Nová stravovací vyhláška, která měla začít platit v září a měla významně snížit podíl nezdravých a ultrazpracovaných potravin ve školních jídelnách, je v ohrožení. Vymezil se proti ní premiér Andrej Babiš (viz [zde](#)). Již dříve bylo zveřejněno, že novelizace je negativně ovlivňována producenty a distributory problematických potravin (viz [zde](#)). **-jj-**

Překopávky

Na káfičko s... Jakubem Hromasem

Pro náš nepravidelný cyklus rozhovorů se zajímavými environmentálními „miniosobnostmi“ jsme tentokrát oslovili Jakuba Hromase - předsedu Základní organizace ČSOP Šumava působící ve vimperském regionu.

Jakube, díky, že sis na nás udělal v tomhle předjarním období chvilku času. Předpokládám, že je to podobně jako u ostatních aktivních ochránců přírody i pro vás velmi vytížená část roku.

Ano, přesně tak, je to velmi vytížené období. Jednak máme stále co dělat i venku na „našich“ lokalitách, kde se věnujeme (tam kde je to potřeba) práci s náletovými dřevinami, a také se hodně věnujeme našim ovečkám. Těm se rodí jehňata, takže dost času trávíme u nich. No a samozřejmě zima je období, kdy se dokončují projekty, které se realizovaly v loňském roce, a připravují se ty nové. Takže papíry a papíry...

K vašim pravidelným i novějším aktivitám v terénu se ještě dostaneme podrobněji,

ale rád bych se nejdřív zeptal na Tvou osobní cestu k ochranařině. V jakém věku ses k tomu dostal, jakým způsobem a byly tam nějaké zásadní hybné momenty?

Kladný vztah k přírodě jsem měl od mala, kdy jsem s rodiči jezdil klasicky na houby, na ryby, pod stan k vodě... Otcovým koníčkem jsou ptáci, takže dost jsem chodil do terénu i s ním. Po střední škole ve Vlašimi (tam jsem se narodil a žil) jsem tak trochu nevěděl, co se sebou, ale nastoupil jsem na VOŠku do Tábora na pozemkové úpravy a ekologii krajiny a tam potkal kamarády ze Šumavy. To byl asi první hybný moment, tedy v roce 2003. Druhý hybný moment byl, že v rámci studia jsme měli hodně praxí, a kam jít na dlouhodobější praxi než k vlašimským ochránčům z ČSOP. Byl jsem tam jejich vůbec první praktikant, takže jsem si prošel záchrannou stanicí, správnými řízeními, managementovými pracemi, prvními projekty a začalo mě to bavit. Dostal jsem nabídku u nich již ve třetím ročníku studií pracovat na zkrácený úvazek a pak po škole jsem tam dva roky pracoval na plný úvazek. Neustále jsem ale byl v kontaktu s šumavskými spolužáky, především s Jirkou Šejnou, zároveň jsem na Šumavu i dost jezdil. Popisoval jsem mu, jak se to v ČSOP Vlašim má, co tam vše dělají, a Jirkovi se to hrozně líbilo, a že ve Vimperku takováto organizace chybí. Ze srandy jsme si řekli, že ČSOP Šumava založíme, a v roce 2008 se tak nakonec stalo. To byl hybný moment číslo tři. No a pak už jenom následovalo rozhodnutí se z Vlašimi s tehdejší přítelkyní a dnes už manželkou Janou přestěhovat a pomalu začít realizovat aktivity zde. Asi trochu bláznovina, ale nelituji toho.

Na jedné z akcí jsi vyprávěl o krušných začátcích vaší základní organizace, kdy jste začínali takřka z ničeho. Nyní jste určitě nejaktivnější „základka“ v jižních Čechách a jedna z těch nejzvučnějších v rámci celého ČSOP. Jak to celé vnímáš při pohledu zpět?

Je to tak, začínalo se od úplné nuly. Měli jsme jen nějaké vize, co bychom chtěli dělat, a odhodlání. Hodně času jsme trávili venku, kdy člověk poznával okolí a dostával nové nápady. Udělali jsme první akce (např. Uklidme svět) a začali s prvními aktivitami (výsadby stromů, ošetřování stromů, první kosení), koupil se první křovinořez, pila, škodovka 120 atd. Já byl ze začátku na pracovním úřadě, ale postupem času se objevovaly nové aktivity a já se mohl zaměstnat. K práci jsme potřebovali také pomocníky, nejprve dobrovolníky a pak i brigádníky. No a s řadou z těch prvních jsme v kontaktu neustále, jeden z nich je v současné době i zaměstnanec organizace. K tomu jsme měli štěstí na lidi okolo, kteří pomohli v začátcích – s chovem ovcí, s technickým zázemím, to je také na samostatný dlouhý příběh.

Jinak jsem hrozně rád za to, co jsme s kolegy tady dokázali a co děláme, bylo to a je to stále náročné, ale říkám „stále nás to baví“. Trochu mě mrzí, že se nezačalo trochu dříve, o pár let, to byly možnosti pro rozvoj daleko příhodnější, ale zaplaťpánbůh za to, kde jsme nyní.

Jak hodně obtížné (zvláště v dnešní době) je shánět prostředky, aby mohla být ochranařská činnost pro někoho nejen volnočasová aktivita, ale práce na plný úvazek?

Někdy si popravdě říkám, že by to snad i bylo lepší dělat jen volnočasově, ale při tom všem, co děláme, to nejde. Museli bychom od něčeho, nebo spíš od hodně aktivit, upustit. Na naše činnosti se snažíme zajistit financování z více zdrojů. Je to proto, že když nastane situace, že nějaké prostředky vypadnou, jsme schopní nějaký čas fungovat z rezerv, případně z těch jiných zdrojů, které jsou, dofinancovat zbytek činností. Tak to je v podstatě za současné situace. Nevíme, jak to bude se zdroji od MŽP ČR (např. Program péče o krajinu), ale máme některé lokality v tzv. „zemědělských dotacích“ nebo máme na dvě rezervace dlouhodobé smlouvy na péči od Krajského úřadu. Takže naštěstí nám nehrozí, že bychom byli den ze dne bez peněz. Musí se hodně přemýšlet, plánovat atp. Dost lidí vlastně ani nechápe, že si finance na aktivity sháníme úplně sami a nic nedostáváme jen tak napřímo. Je za tím spousta jednání s vlastníky pozemků, s úřady atd.

Popravdě mám ale pak největší radost, když třeba s kolegy jdeme čistit budky do vimperských mateřských škol, což jsou úplně dobrovolné aktivity, kdy člověk pak nemusí nic vyplňovat, nic nikomu dokazovat, vyúčtovávat.

Pojďme již nyní ke konkrétním činnostem. Březen je i u vás ve znamení ochrany obojživelníků, o čemž již několikátým rokem reportuješ i v časopisu Kompost. Na čísla se tedy ptát nebudu. Zeptám se ale, jak se vám daří lákat pomocníky na tuhle činnost a vlastně i na všechny další, které se každý rok opakují a nenabízejí příliš mnoho změn a nových zážitků?

To, co říkáš, je pravda a navíc to u nás podtrhuje fakt, že jsme ve Vimperku, tedy v poměrně malém městě, kde není moc lidí, kteří by si chtěli o víkendu či po práci ještě zamakat venku někde ve škarpě, v mokřadu nebo ve svahu. Co se týče žabích zábran, tak zveřejníme informaci o chystaných stavbách na facebooku, pošleme SMS přátelům duším, členům, brigádníkům a nějak se vždycky sejdem. Buď to klapne, je nás víc a třeba náš nejdelší úsek u Šumavských Hoštic postavíme za den. Když se nás sejde méně, tak se staví den a půl.

Foto archiv ZO ČSOP Šumava

Dobré je, že jsme v organizaci zaměstnáni 4 lidi (z toho dva na půl úvazek), tak se to přinejhorším staví třeba i jen v tomto počtu. Co se týče lokalit na Volarsku, tak tam je hlavní hybatel Martin Bláha. My tam postavíme zábrany na třech lokalitách a Martin zajišťuje vlastní přenášení. Pak tam jezdíme na větší opravy, nebo když náhodou Martin nemůže (či někdo z jeho okolí), tak pak i na přenosy. Na stavby na Volarsku nám občas přijde pomoci někdo ze sdružení Šumava domovem, jehož je Martin členem, a poptává pomoc v tomto sdružení.

Podobné je to u terénních prací během roku. Občas se ozve někdo z firemních dobrovolníků, občas někdo úplně cizí z veřejnosti. Jsou to ale spíše jednotlivci odjinud než z Vimperska. Na to úplně tedy nejde spoléhat, hlavně pak v létě v hlavní sezóně, když se hodně a vlastně téměř denně kosí. Takže pak přichází na řadu mimo našich kolegů zaměstnanců i třeba placení brigádníci, občas máme i nějaké praktikanty z vysokých škol. Také se nám osvědčila spolupráce se skauty, kdy nám v létě chodí pomáhat při kosení a hrabání několik oddílů, které mají tábořiště poblíž našich lokalit. Tohle funguje už řadu let a stali se z nás přátelé. Každý rok se těšíme, až popovídáme a zase odvedeme kus práce.

Na loňském semináři o záchranných přenosech obojživelníků v prachatické Dřípatce se sešlo velké množství aktivních lidí, kteří se této problematice věnují. Určitě také pozoruješ, že se téma dostává rok od roku do širšího povědomí veřejnosti.

Foto archiv ZO ČSOP Šumava

Přesto se celková situace obojživelníků v naší krajině spíše zhoršuje (stav rybníků, neprostupnost krajiny, intenzivní zemědělství...). Co si myslíš, že by pomohlo, aby tahle činnost nebyla jenom taková znouzectnost, kdy žabám zachráníme holé životy?

Ano, vnímám, že je více lidí, kteří chtějí obojživelníkům pomáhat, a hlavně se to i odráží v praktických opatřeních, která se uskutečňují (transfery, tvorba tůní atd). Ale co by mělo nějaký zásadnější vliv, je kompletní změna využívání krajiny, a to jak shora (z pohledu ministerstev, nastavení legislativy a dotací), tak i zespoda od lidí, kteří v krajině hospodaří. Celkově by to chtělo změnit využívání krajiny, její fragmentaci, kde by vedle sebe fungovaly produkční plochy s plochami určenými pro biotu. Pro lidi, kteří se živí hospodařením v krajině, by měly být nastavené takové podmínky, aby oni sami taková opatření dělali. To zatím není, nejsou pro to motivováni. V současné době je motivace hlavně to, že čím více obhospo-

dařují, tím mám více peněz. Také by měli být více podporováni malí a střední zemědělci, kteří mají k půdě lepší vztah, a i takováto opatření (třeba pro obojživelníky) budou sami dělat, protože nad vším přemýšlejí (alespoň občas) a vědí, že to má význam (že jim prostě záby sežerou nějaké škůdce), než velké firmy s desítkami až stovkami zaměstnanců, kterým jsou obojživelníci zcela jedno, protože jdou jen do práce a vztah ke svěřené půdě většinou nemají žádný.

Poměrně novou záležitostí je tvorba regionálních osevních směsí trav a bylin. Blíže jste téma představili s kolegyní na únorových Zelených otáznících. Jak jste se k této činnosti vůbec dostali? A myslíš, že produkce regionálního osiva může mít i komerční potenciál?

K „regionálkám“ (tak směsím říkám) jsem se dostal poprvé už někdy v roce 2004 nebo 2005 při praxi v ČSOP Vlašim. Na Šumavě s tím přišla naše členka a zaměstnankyně Přírodovědecké fakulty v ČB Kamila Vítovcová někdy v roce 2019. Upozornila nás, že se v okolí Vimperka dělají tzv. obnovy zemědělských ploch a dosévají se směsmi semen, které dost často ani nejsou z Čech. Takže se sem dostávají druhy, které jsou genetikou úplně mimo, a z krajiny nám mizí druhy, které sem patří. Ono to totiž třeba i souvisí s tím, že se dost dělají senáže, tzn. sečou se porosty ještě před květem nebo v květu a nenechávají se uzrát a vysemenit (naopak je to při sušení sena, tam v louce něco ze semen zůstává). Samozřejmě je důležité, jak louka vypadá (jaké tam jsou druhy), nebo zda je to jen pole na biomasu.

No a s tím jsme tedy začali něco dělat. Tzn. mimo osvěty jsme začali vytipovávat pěkné zachovalé louky na Šumavě a v Pošumaví, začali jsme sbírat semena, založili jsme matečné záhony a máme i k dispozici kartáčovací stroje pro sklizeň většího množství semen. Potenciál tato činnost rozhodně má, včetně toho dělat to komerčně. Zatím toho produkujeme poměrně málo - okolo 7 až 8 kg čistých semen bylin a cca 20 až 30 kg kartáčovaných směsí. Zatím ale poptávku uspokojujeme. Důležité je, aby pro to byla poptávka jak shora (od správ CHKO, úřadů, projektantů atd.), tak i zespoda od zemědělců či majitelů pozemků. Zájem se zvedá, tak uvidíme.

Předpokládám, že největší objem práce pro vás představuje údržba cenných chráněných i nechráněných území. Pro bližší informace můžeme čtenáře odkázat na váš [web](#). Část území ošetřujete pravidelným sečením, část také pastvou ovcí. Je při této činnosti náročnější samotná údržba, nebo domluva s vlastníky pozemků, případně s institucemi?

Určitě je náročnější samotná údržba. Jednání jsou náročná jednorázově, obvykle na začátku s vlastníky a pak s institucemi, když potřebujete nějaké povolení či žádáte o

nějaký grant. Ale na lokalitě pak trávíte více času. Samozřejmě záleží na velikosti, kdy naše nejmenší lokalitka je asi 900 m² velká loučka s hořečky v Hartmanicích, kdy tam trávíme 3x půlden při pracích a pak jednou až dvakrát se dojedeme podívat na kvetoucí rostliny. Zase ale třeba na takové Velké Homolce ve Vimperku, která má 5,5 ha, jsme denně od půlky dubna do listopadu. Jsou tam totiž ovce, ty je potřeba kontrolovat denně, obcházet ohrady, vozit vodu, přehánět na další místa a kontrolovat třeba i informační systém a uklízet bordel po lidech. No a to je jen Homolka. Pak je druhé stádo na Pasecké slati nebo na Chválovně, kam musíte také každý den na kontrolu. No a do toho na jaře stavíte žabí zábrany, vertikutujete a pak od května do listopadu kosíte. Takže rozhodně náročnější jsou terénní práce. Ale jak jsem říkal výše, „stále nás to baví“.

Chtěl bys pro úplnost ještě doplnit něco k činnostem, zaměření nebo budoucím úkolům vaší organizace?

No spíše než doplnit, tak asi bych rád poděkoval. Jednak rodině, tzn. manželce a dětem, že s námi tyto aktivity realizují, jsou tolerantní, když nejsem doma, anebo po večerech sedím u počítače. Organizace je pro mě takové další dítě. Dále pak rodině ve Vlašimi, ať mojí či manželky, protože dlouho rozdýchávali naše rozhodnutí odejít z Vlašimi a začít dělat něco, co někteří nechápou doteď. No a v neposlední řadě našim členům, kamarádům, zaměstnancům současným i minulým a další řadě lidí okolo nás za podporu a společné aktivity, protože to neděláme jen pro sebe, ale hlavně pro přírodu a pro ty, co přijdou po nás.

Foto archiv ZO ČSOP Šumava

A jak vnímáš celkově trajektorii profesionální i dobrovolnické ochrany přírody v dnešní nelehké době?

Popravdě nějak nemám slušných slov k tomu, co se u nás nyní děje, a bohužel mohu říci, že jsme se v předchozích cca 10 letech měli v rámci ochranařiny vlastně dobře. Jak se to celé bude vyvíjet dál, nemám vůbec tušení. Co s tím dělat? Asi se z toho prostě nezbláznit, věřit v lepší zítřky, jít ven do přírody, strávit tam pěkný čas, popř. udělat pro přírodu něco užitečného.

Jinak teďka už vážně, profi ochrana přírody myslím je u nás na vysoké úrovni, ta dobrovolná také. Sice to bylo v minulosti s tou dobrovolnou lepší (myslím, co se týče počtu zapojených osob), ale bylo to patrně režimem a dnešním vývojem společnosti, kdy se lidí nechce už tolik družit. Byl bych rád, kdyby alespoň stávající trend vydržel.

Děkuji za rozhovor a přeji hodně vnitřní energie do dalších aktivit.

Také děkuji, ať se daří Tobě i kolegům z ČSOP... -jj-, **Jakub Hromas**

Plicník lékařský a plicník tmavý - vzájemné srovnání

Tentokrát bych čtenářům rád ve stručnosti přiblížil dva zajímavé zástupce čeledi brutnákovitých (*Boraginaceae*), léčivé byliny běžné i v domácí přírodě včetně Strakonicka. Prvním z nich je **plicník lékařský** (*Pulmonaria officinalis*), původní druh kontinentální západní a střední Evropy. Areál jeho rozšíření sahá od Francie až po západní Ukrajinu, přičemž jižní hranici výskytu tvoří sever Itálie, dále Albánie a Bulharsko, naopak na severu je ohraničen územím pobaltských republik, jižní částí Švédska a Dánskem. Druhotně byl lidmi rozšířen také na Britské ostrovy, do centrálního Ruska a Severní Ameriky.

Plicník lékařský, strakonická Kalvárie,
foto Alan Šturm

V Česku roste roztroušeně až hojně víceméně na celém území státu, a to v polohách od nížin až po vrchovinu, tedy do nadmořské výšky asi 900 metrů. Jeho biotopem jsou především listnaté i smíšené lesy včetně lužních a též háje, lesní okraje a křoviny. Půdy preferuje úživné, není však příliš vybíravý, pokud jde o jejich pH a vlhkost. Na Strakonicku ho můžeme naléznout např. na západním okraji zalesněné stráně Kalvárie na pravém břehu řeky Otavy (fakticky v sousedství vodáckého kempu na Podskalí) a v lese na vrchu Ryšovy (chráněná lokalita severně od města u osady Habeš).

Jedná se o vytrvalou, 10-35 cm vysokou rostlinu s lodyhou přímou nebo mírně větvenou a pokrytou hustými štětinatými chlupy. Všechny listy jsou celokrajné, ochlupené a jejich určujícím znakem jsou výrazné bílé skvrny. Právě ty lidem připomínaly plíce a rostlina díky nim přišla ke svému rodovému jménu, což bylo v souladu s tzv. doktrínou signatur (Paracelsus, 1. polovina 16. stol.), podle které Bůh vtiskl každé byli-

ně vzhled poukazující na její léčivé účinky. O nich však pojednám o něco níže. Jinak letní přizemní listy plicníku jsou uspořádané do růžice a běžně dokáží přezimovat, mají dlouhé řapíky a široce vejčitý tvar, na délku pak měří 8-15 cm a na šířku 3-8 cm. Na jaře rostoucí lodyžní listy jsou o dost menší, přisedlé a tvaru kopinatého. Plicník rozkvétá v březnu až dubnu a jeho pravidelné pětičetné květy jsou uspořádány do jednoduchého vrcholičnatého květenství zvaného vijan (cincinnus). Zajímavý úkaz představuje dvojí barva květů, jež je výsledkem postupné změny pH v buňkách okvětních lístků každého květu. Mladé květy ve svých buňkách nejprve obsahují kyselou šťávu, jejímž působením na květní barviva (antokyany) získávají červenou a růžovou barvu. Ta hmyzu (hlavně včelám a čmelákům) signalizuje, že dotyčný květ je čerstvý, ještě neoppylený a plný nektaru. Naopak u starších a zrajících květů kyselost v buňkách postupně klesá na hodnoty neutrální až zásadité. Antokyany následně změni barvu takového květu na fialovou až modrou, což opylovačům pro změnu sděluje, že květ je už bez nektaru. Tato variabilita v zabarvení květů je pro rostlinu výhodná, jelikož její zásluhou se hmyz zaměřuje rovnou na mladé květy a celý proces opylování je tak efektivnější. Na jedné rostlině také zpravidla najdeme pohromadě květy více barev, neboť rozkvétají postupně. Po odkvětu se objeví suchý rozpadavý plod nazývaný tvrdka (carcerulus).

Velmi podobný je potom **plicník tmavý** (*Pulmonaria obscura*), který byl dříve dokonce považován za pouhý poddruh plicníku lékařského. Přesto lze obě rostliny od sebe dobře rozeznat na základě několika morfologických znaků. Plicník tmavý má především listy v přizemní růžici tmavě zelené bez bílých skvrn příznačných pro plicník lékařský, chlupaté a s úzkými řapíky delšími než čepele. Rovněž lodyžní listy jsou tmavší než u plicníku lékařského a buď úplně postrádají světlé skvrny, nebo jich mají jen málo, navíc slabě zřetelných. Oproti tomu řapíky přizemních listů plicníku lékařského jsou vždy stejně dlouhé nebo kratší než jejich čepele. Dále květní kalichy plicníku tmavého pokrývá štětinaté ochlupení sice řidší a méně výrazné, než jaké má plicník lékařský, ale zato tvrdší, až osténkaté. Všechno ostatní, co se týká habitu plicníku tmavého, se již v zásadě shoduje s popisem uvedeným výše u plicníku lékařského.

Plicník tmavý se v přírodě vyskytuje na skoro celém evropském kontinentě, v Británii a Irsku chybí. U nás se nachází téměř všude roztroušeně až hojně, vzácněji ovšem v suchých nezalesněných oblastech a vyšších horských polohách. Má rád zastíněné a vlhké lesní lemy a paseky, světlé dubohabřiny a květnaté bučiny. Vyhovují mu humózní hlinité až jílovité půdy na různých geologických podkladech. Kvete od března do dubna, maximálně května, obvykle ovšem ještě před olistěním stromů. V okolí Strakonice ho najdeme třeba na severním svahu přírodní rezervace Kuřidlo při okraji městské části Starý Dražejov, v lese na vrchu Tisovník u obce Droužetice a hlavně na stráni Kalvárie na pravém břehu Otavy západně od strakonického hradu.

Plicník tmavý, strakonická Kalvárie, foto Alan Šturm

Na závěr je určitě třeba ještě zmínit **léčivé účinky obou druhů plicníku**, které jsou v podstatě identické. Známější je pravděpodobně plicník lékařský, ale jako léčivky se sbírají oba, a to jako kvetoucí nať (herba pulmonariae) či samotné listy (folium pulmonariae). Rostliny obou druhů obsahují kyselinu křemičitou, slizové látky, třísloviny, saponiny, rozmanité minerální látky atd. Usušená droga se přidává do čajových bylinných směsí, kde působí jako expektorans (usnadňuje odkašlávání) při zánětu průdušek, hojí a regeneruje sliznice dýchacích cest a trávicího ústrojí. V ní přítomné třísloviny navíc účinkují protizánětlivě a jako dezinfekce. Zevně se obklady (nejlépe z čerstvé byliny) nebo silnější odvar používají k omývání hnisavých ran či krvácejících hemoroidů. Kvůli obsahu alkaloidů se plicník nedoporučuje užívat déle než tři týdny a neměl by se podávat malým dětem nebo těhotným a kojícím ženám. V minulosti nacházel plicník využití nejen v oblasti lidového léčitelství jako dnes, ale také v tehdejší učené medicíně. Aplikován byl dokonce i při léčbě tuberkulózy, avšak současná lékařská věda v tomto případě žádný přínos plicníku neprokázala. Mladé listy natrhané zjara jsou bohaté na vitamíny skupiny B a C, a hodí se proto do různých zdravých a povzbuzujících salátů. Především pro svoje léčivé vlastnosti tvořily plicníky součást zahrad už ve středověku a samozřejmějím v nich nescházejí ani v našich časech, kdy se pěstují nejen jako léčivka, ale i jako okrasná květina.

Alan Šturm

Použité zdroje:

- 1) botany.cz/cs/pulmonaria-obscura/
- 2) botany.cz/cs/pulmonaria-officinalis/
- 3) [cs.wikipedia.org/wiki/Plicník lékařský](http://cs.wikipedia.org/wiki/Plicník_lékařský)
- 4) [cs.wikipedia.org/wiki/Plicník tmavý](http://cs.wikipedia.org/wiki/Plicník_tmavý)
- 5) HURSTOVÁ, K.: Pozoruhodný svět bylin, Euromedia Group, a. s., Vydání první, Praha 2019
- 6) Pulmonaria obscura - plicník tmavý, databáze Pladias.cz
- 7) Pulmonaria officinalis - plicník lékařský, databáze Pladias.cz

Startuje další žabí sezóna

Únor utekl jako voda a je tu opět březen - měsíc obojživelníků. Auta jezdit nepřestala, naopak od minulého roku zase mírně přibyla. Stejně tak se zapáchající bazény na kapry, kterým ještě stále říkáme rybníky, zázračně nevyčistily. Ochránce přírody napříč republikou tak zase čeká nelehký úkol umožnit obojživelníkům alespoň na některých úsecích silnic při jarních migracích přechod bez ztráty života, a když se sejde několik vhodných podmínek, pak i úspěšné rozmnožení.

Působíště naší strakonické organizace ČSOP na třech hlavních lokalitách se od minulého roku významně nemění. V tuto chvíli by již měly stát dočasné migrační bariéry na dvou úsecích komunikací. U Velkého Vepřského rybníku u Netolic (vystavěno 28. 2.) a u Svojšovského rybníku v Paračově (vystavěno 1. 3.). Na obou lokalitách jsme trochu prodloužili zabezpečený úsek. Čeká nás ještě třetí místo - Volyňská silnice pod Vlčinami ([zde](#)), kde je naplánována stavba na sobotu 7. března od 13 hodin. A právě k této dobrovolnické aktivitě bychom vás rádi touto cestou pozvali. Na místě bude zbudován cca 400 metrů dlouhý úsek zábran, který umožní pozdější záchranné přenosy obojživelníků přes frekventovanou komunikaci. Nemusíme zmiňovat, že tyto práce vyžadují určitý lidský potenciál, bude se tedy hodit výpomoc každého zúčastněného.

Na všech třech lokalitách budou po započetí tahu (zhruba od poloviny března) následovat každodenní záchranné operace v podobě tzv. žabích hlídek, spočívajících ve vyhledávání obojživelníků při bariérách za pomoci čelovek a jejich přenos do relativního bezpečí na druhé straně silnice. Pokud je pro vás některá z lokalit dobře dostupná, případně byste chtěli nejen nám, ale hlavně samotným obojživelníkům pomoci, budeme rádi, když se nám ozvete (posta@csop-strakonice.net nebo 721 658 244). Všechny potřebné instrukce se dozvíte.

Foto Lukáš Vincour

Kromě samotných záchranných přenosů se snažíme nějakým způsobem řešit i nevyhovující stav většiny rozmnožovacích biotopů - v tomto případě rybníků. Nejvíce alarmující jsou jarní výlovy některých nádrží, které zcela zjevně přicházejí do kolize s ochrannými podmínkami zvláště chráněných druhů živočichů (všech obojživelníků) ve smyslu zákona na ochranu přírody a krajiny 114/1992 Sb. Tento zaužívaný způsob hospodaření na části rybníků má v případě výskytu obojživelníků fatální dopad na rozmnožovací biotop, resp. snůšky vajíček. Pokud bychom tuto kolizi měli vnímat důsledně, musí ustoupit buď tento styl hospodaření, nebo zákon. V loňském ohlédnutí za záchrannými přenosy jsme přinesli nepěkné obrázky z takové situace na Svojšovském rybníku (viz [Kompost č. 5/2025](#)), kterého se jarní výlovy týkají. Další lokalitou je Záhorský rybník u Vodňan. Ten je součástí stejnojmenné přírodní rezervace. Zde jsou obojživelníci dokonce jedním z hlavních

predmětů ochrany. Nejen, že je rybník každoročně na jaře vypouštěn, ale výrazně se zhoršuje i kvalita vody z důvodu přerýbnění. Na základě těchto konkrétních příkladů bychom rádi na problém více upozornili a s příslušnými orgány se jej pokusili řešit. O výsledcích vás samozřejmě budeme informovat.

A na závěr ještě doplňujeme informace o žabích záchranách v sousedních regionech. Kolegové ze ZO ČSOP Šumava zahajují svou sezónu na základě chladnějšího klimatu vždy o něco později. Stavby žabích zábran u nich proběhnou pravděpodobně až v druhé polovině března. Pokud byste chtěli pomoci v této snaze na Vimpersku a Volarsku, určitě se ozvěte této organizaci (kontakt viz [zde](#)).

A podobná výzva platí i pro obyvatele Prachatic. Zde budou již třetím rokem realizovány záchranné přenosy u Feferských rybníků. Loni se na tomto místě podařilo zachránit bezmála tisícovka zvířat. Dobrovolníci z Prachatic a okolí pro tento rok rozšiřují pole působnosti na vybrané úseky silnic v okolí Husince a Vlachova Březí. I zde vyrostou dočasné migrační bariéry a budou organizovány večerní záchranné přenosy. Určitě i zde budou vítáni další pomocníci. Mohou se ozývat na mail: zabaript@seznam.cz. -jj-

Akce v ptačím parku Zbudovská blata v roce 2026

Ptačí park Zbudovská blata založený Českou společností ornitologickou v roce 2023 se rozkládá v nivě Bezdrevského potoka. Nacházejí se zde jedny z nejrozsáhlejších luk v Česku, které dříve bývaly rájem bahňáků a dalších mokřadních ptáků – od břehouše černoocasého po čejku chocholatou. Postupně krůčky, mající za cíl navrátit této krajině mokřadní charakter, již plodí první ovoce a Zbudovská blata se opět stávají útočištěm vzácných druhů ptáků.

Rok 2026 přináší do parku bohatý program jak pro dobrovolníky, kteří se chtějí zapojit do praktické ochrany přírody, tak pro širokou veřejnost se zájmem o ptáky a přírodu.

Dobrovolnické brigády – práce, která přímo pomáhá mokřadům

Brigády jsou určeny všem, kdo chtějí přiložit ruku k dílu. Probíhá při nich zejména péče o nejcennější mokřadní biotopy:

- kosení a hrabání mokřadních luk,
- údržba tůní a podmáčených ploch,
- redukování náletových dřevin,
- sezónní přípravy mokřadů včetně údržby infrastruktury.

V roce 2026 se můžete těšit na:

- Jarní brigádu – 7. 3.
- Letní kosení – 18.–19. 7.
- Podzimní kosení – 19.–20. 9.
- Podzimní brigádu – 24. 10.

Tyto akce přímo podporují obnovu a údržbu mokřadního ekosystému, jehož cílem je návrat ptáků, kteří byli pro Zbudovská blata typičtí.

Veřejné akce – poznávání přírody zblízka

Pro zájemce o ptáky, přírodu i krajinu jsou přichystány komentované procházky a zážitkové programy. Součástí programu je vždy i osvěta o tom, jak probíhá ochrana mokřadů a jakou roli hraje správně vedený management v krajině.

- **Vítání ptačího zpěvu – 23. 5.** Pozorování ptáků při ranním zpěvu a ukázka kroužkování.
 - **Noční příroda a lelkování – 28.–29. 8.** Noční procházka, zaměřená na tah a aktivity nočních ptáků.
 - **Světový festival ptactva – 3. 10.** Mezinárodní akce k fenoménu ptačí migrace spojená s odchytom a kroužkováním ptáků.
- Pokud Vás některá z brigád či akcí zaujme, jste srdečně vítáni!

Detailnější informace se o akcích v ptačím parku Zbudovská blata dozvíte [zde](#).

Aktuální přehled o dalších zajímavých ornitologických akcích naleznete na hlavních [stránkách ČSO](#).

Mohlo by vás také zajímat, jaké akce se chystají v [ostatních ptačích parcích ČSO](#).

Kontakt: Kryštof Chmel, správce ptačího parku Zbudovská blata, tel: 723 757 768, email: chmel@birdlife.cz

Podporuje Ministerstvo životního prostředí v rámci projektu Pečujeme o hnízdiště mokřadních ptáků. Projekt nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP. **Kryštof Chmel**

Foto archiv ČSO

Objevy detektiva Ledňáčka

V dnes už skoro zapomenuté knížce Vladimíra Stuchla „Vlaštovky se vrátily“ (1957) můžeme najít hezké verše, které by se dobře hodily i do minulého čísla k vyprávění o konipasu horském (viz [č. 2/2026](#)): „Konipásek zdvořilý je, ukloní se - a pak pije. Vlnky za ten pozdrav milý na vodě mu zatančily.“ Ilustrátor František Tručka k nim ale namaloval konipasa bílého – a o něm se něco více dozvíme od detektiva Ledňáčka tentokrát.

Tenhle ptačí druh, vyhlášený Českou společností ornitologickou už v roce 1999 ptákem roku (viz [zde](#)), patří v celé severní části naší východní polokoule k těm vůbec nejpočetnějším. Potkávají se s ním jak ledňáčci u vody, tak i jiní ptáci, zvířata a lidé, ať je to ve městech, i v těch velkých, nebo kdekoli v krajině včetně odlehlých oblastí. Je totiž ve srovnání s konipasem horským méně vázán na vodu (i když u té bývá často také). Ze stanoviště, které si vybral, se často vydává i na cesty do širšího okolí, podle potřeby. Vyhovují mu jak nížiny, tak hory. Vyhýbá se jen hustým lesům.

Dokonce bylo zaznamenáno, že zahnízl v budovách na vrcholu Sněžky ve výšce 1602 m nad mořem. Další zajímavá pozorování svědčí o schopnosti konipasa hnízdit i na velmi neobvyklých místech a dokonce i na takových, která jsou v pohybu (např. na transportéru v kravině nebo pod kapotou traktoru). A jak se podle takhle pestrého výčtu dá domyslet, proti mysli mu není ani ptačí polobudka, je-li na příhodném místě. Pokud byste měli chuť ji vyrobit a nabídnout, můžete se inspirovat např. [zde](#) (protože platí tatáž pravidla jako u budky pro konipasa horského) nebo [zde](#).

Na podzim se konipasi bílí shromažďují do hejn na polích nebo třeba na střechách a zvečera odlétají. Jejich zimovištěm je jižní Evropa a severní Afrika. Pokud se někteří rozhodnou přezimovat u nás, zdržují se nejspíše u nezamrzající vody, u siláže nebo u hnojiště. Obvyklé to ale není, tah silně převládá. Na jaře se k nám vrací konipas bílý o něco později než jeho příbuzný konipas horský a z potyček o teritorium vychází vítězně. Teritoriální konkurence je dána mj. tím, že oba tyto blízké příbuzné druhy vyhledávají víceméně tu samou potravu. Jsou jí larvy i dospělci drobného hmy-

Foto Vilém Hrdlička

zu, pavouci, menší měkkýši, pulci obojživelníků a může to být i hbitý rybí potěr, dá-li se chytit. I přes svou bojovnost dovedou být konipasi bílí ale i družní. Alois Mikula v knize „Jak žijí“ (1965) uvádí, že v případě nebezpečí nebo při nocování se někdy i shromažďují do hejn a přibírají do úkrytu třeba i konipasy horské.

Potravu hledá někdy společně s hejnem, někdy je sám a obchází svůj okrsek systematicky kolem dokola. Loví a zároveň vyhání případné vetřelce, které před sebou zaznamená. Za zády si je hlídat nemusí, protože je tam kořist dočasně vysbíraná a novému zájemci by tak jako tak nestačila. Teprve po nějakém čase se zase objeví nová, ale to už se pán teritoria zrovna zase vydává na další „kolečko“. Při hájení území si konipas bílý počíná statečně a energicky a stejně tak se chová i při pronásledování dravce (např. krahujce). Vyrovnat se mu v tom dokáže z jiných drobných pěvců snad jen vlaštovka. Chycen bývá jen velmi zřídka.

Před kým je ale konipas bílý víceméně bezmocný, to je kukačka obecná. Svá vejce sice klade nejčastěji do hnízd rákosníka obecného, červenky obecné a rehka zahradního, ale hojně parazituje i u konipasa bílého. Vyhovuje jí, že jeho hnízdiště nachází skoro všude, na rozdíl od hnízd konipasa horského (k němu propašuje vejce jen výjimečně).

Při vábení překřičí konipas bílý svým „živlí's živlí's“ i šplouchání vody (viz záznam [zde](#)), jinak je ale tichý a má, jak se říká, „hlásek jako konipásek“. Příjemné švitoření se dobře hodí k jeho elegantnímu bílo-šedo-černému zevnějšku. A i jinak budete jistě s detektivem Ledňáčkem souhlasit, že se jedná o velmi líbivý a oblíbený druh. To má společné s dalšími druhy konipasa a patří k tomu i plavný houpavý let, typické potrásání dlouhým ocasem, korálková očka atd. atd. Už o tom byla řeč minule při vyprávění o konipasu horském. Zkrátka, konipáska aspoň podle jména znají dospělí i děti, venkované i lidé z města, prostě doslova každý, i kdyby to byl vyslovený přírodní nedouk.

Znáte slavný český film „Na samotě u lesa“ (1976)? Jeho hlavní hrdina, pan Lavička z Prahy, se chová na své chalupě i v jejím okolí jako slon v porcelánu, ale i tak je do venkovského prostředí zamilovaný a vehementně jej hájí před úzkostlivou manželkou. K rozhovorům na to téma patří i tenhle, který je obzvlášť absurdní: „Blecha!“ – „Ale Věro, prosím tě, to byl nějaký brouček.“ – „Já jsem jasně viděla, jak sem někam skočila.“ – „To moh'bejt malej konipásek, třeba.“

Tak vidíte... O vás má ale detektiv Ledňáček co do znalostí lepší mínění, a tak má pro vás i tentokrát své obvyklé tři otázky:

- Pro dospělé: Jistě jste už někdy slyšeli o tom, že se poslední dobou často obnovují meandry na kdysi napřímených vodních tocích. Jde o to, aby se aspoň částečně navrátily podmínky příznivé pro rostliny a živočichy původně s takovým prostředím spjaté. Napadá vás, co ještě dalšího tento cíl vyžaduje?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: V Kompostu [č. 11/2024](#) jste si mohli přečíst vyprávění o tom, kdo z drobných pěvců má rád hlavně vršky stromů, kdo naopak silné nižší větve, atd. A o mlynaříkovi dlouhoocasém, který se v lesních a podobných porostech chová jako typický všudybyl. Vybírá si taková místa, jaká mu zrovna vyhovují, má všude svoje „hlídky“ a někdy se zdá, že jsou jeho hejna všude, jindy zase, jako by vymizela. Podobně se chová konipas bílý, jen s tím rozdílem, že se chová obvykle více samotářsky, že má radši jiné prostředí než les a zvlášť milé je mu to na březích vodních toků. Víte, jak to mají u vody rozdělené jeho ptačí sousedé?
- Pro rodiny s batolaty: Pokud jste četli knížku Ondřeje Sekory „Uprchlík na ptačím stromě“ (1943), asi si vzpomenete na vynalézavého konipáska, který si dokázal udělat pevné brnění. Chtěl se v něm prodrat do trní ke strnádímu hnízdu. Víte ještě, jak si to zařídil a jak to potom dopadlo?

Odpovědi najdete na straně 16. **-ah-**

Ekošpeky - 30. Motoristický sport

Dopravní sektor zaujímá významnou výše z koláče globální uhlíkové stopy. Slouží povětšinou k přepravě osob a zboží. Tedy věcem potřebným (nebo alespoň se na tom dokážeme většinově shodnout). Oproti tomu existuje totožná zátěž životního prostředí, avšak pro potřeby volnočasových aktivit. Zda považovat motosport opravdu za odvětví sportu, je spíš otázkou filozofickou a nemusíme ji na tomto místě více rozvádět. Zjednodušeně však lze říci, že se jedná o ekologickou stopu víceméně zbytnou. A stejně tak, jako je naší povinností zabývat se dopady samotné dopravy, bychom měli podrobit zkoumání environmentální dopady motoristického sportu. Dají se nějak vyčíslit? A proč se o nich tak málo ví a mluví?

Motoristický sport není zdaleka jen Formule 1. Je to také motokros, Rallye Dakar, zá-

vody tahačů, destrukční derby, Rallye Šumava a mnoho dalšího. Má tedy veškerou hierarchii a pozadí totožné s jakýmkoli jiným sportovním odvětvím. Je zde výkladní skříň v podobě samotných závodů a velký objem dalšího „ježdění“ v období tréninkové přípravy. Řvoucí motory na závodním okruhu a občasné sešrotované stroje v případě kolizí jsou však pouze tou pověstnou špičkou ledovce. Negativní kouzlo motorsportu se skrývá právě v obrovské „požadové“ stopě. Tento koníček je extrémně náročný na logistiku - přepravu strojů, závodních týmů a fanoušků, materiál pro opravy, vybavení... Tento neviditelný paradox je velmi špatně dokumentovatelný, přesto jsou dohledatelná čísla u těch nejznámějších podniků. V roce 2018 byla uhlíková stopa nejprestižnějšího seriálu - Formule 1 vyčíslena zhruba na 250 000 tun CO₂ (viz [zde](#)). Samotné emise při závodech však představují méně než 1 % z této celkové sumy. Tento nepoměr není tak těžké si představit, pokud si uvědomíme, co všechno musí předcházet tomu, než stroje vyrazí na závodní trať.

K přímým emisím ze závodních aut a těm skrytým z logistiky materiálu a osob můžeme připočítat ještě další negativní externality. Stejně jako v klasické dopravě dochází k produkci mikroplastů (z otěrů pneumatik), spotřebě a emisím z dalších provozních náplní a k dopadům celého životního cyklu automobilových součástí, vybavení a náhradních dílů (což je urychleno větším opotřebením při trénincích a závodech). Podobně jako rozvoj automobilové dopravy vyžaduje novou cestní síť se související infrastrukturou, vytváří rozvoj motorsportu tlak na vznik nových závodních se zábořem půdy a velkým podílem zpevněných ploch. Abychom však nebyli jednostranní, mohou tyto areály v některých případech znamenat i určité obohacení biodiverzity v současné unifikované zemědělské krajině. V okrajové míře jsou usměrněné motokrosově nebo offroadové aktivity využívány jakožto součást specifického managementu při údržbě bezlesých ploch, kde mohou vytvářet plošky iniciálních sukcesních stádií.

K negativním dopadům motorsportu ještě můžeme určitě přidat realizaci některých závodních podniků v přírodně cenných oblastech. V našich končinách již zmiňovaná a známá Rallye Šumava křížuje oblast šumavského podhůří. Místním obyvatelům kromě „zážitku“ pro omezený počet diváků importuje takový podnik zejména dopravní omezení, zvýšenou míru hlukové zátěže a exhalací. Dopadá samozřejmě také na volně žijící zvěř.

Nejvýmluvnější ukázkou negativního vlivu motoristického sportu na životní prostředí je však určitě věhlasná Rallye Dakar. Z hlediska emisí skleníkových plynů u ní platí to podobné, co u Formule 1. Tedy, že emise ze samotného závodu představují pouze nepatrnou část celkové uhlíkové stopy podniku. Musíme si uvědomit, že závod vyžaduje mezikontinentální přesuny všech závodních strojů, celých doprovodných týmů a fanoušků. Rallye protíná velmi cenná a křehká území saharské pouště. A nejen závod samotný, ale zejména stavba dočasných táborů a dep v této oblasti představuje skutečně obrovské narušení hodnotných ekosystémů (více je rozebráno [zde](#)).

Foto CCO

Oklikou se tak dostáváme k jádru problému. Většina společnosti chápe, že s klimatickou změnou je třeba bojovat. Realizují se změny na politické úrovni a pod tlakem je i řadový spotřebitel. Propagujeme elektroauta, hromadnou dopravu, všemožně se snažíme o příškrvení emisí z dopravy. A na druhé straně je tu sportovně-zábavní průmysl, tedy zcela zbytná záležitost, která produkuje obrovská množství emisí, ale nikdo se tím příliš nezabývá. Když budeme kopat hlouběji, narazíme na cosi symbolicky schizofrenního. Na jednu stranu tušíme, že proti globální změně klimatu musíme zakročit na všech úrovních, na druhou stranu tiše obdivujeme podobná odvětví, protože v nich podvědomě vnímáme cosi „pokrokově-svobodného“. Luxus, futuristické snění a možná i lidský triumf schovaný pod kapotou řvoucího stroje. S probíhajícím odklonem od spalovacích motorů tak možná bude při budoucích regulacích motoristického sportu působit jako protitlak i určitá nostalgie a sentiment.

Ale abychom byli spravedliví. Představitelé těch největších motoristických podniků si negativní zátěž pro životní prostředí moc dobře uvědomují. V běhu je tak celá řada projektů, které mají za cíl uhlíkovou stopu motorsportu snížit. Jedním z konkrétních počinů je Formule E - tedy závody elektromobilů (viz [zde](#)). Celosvětový vliv tohoto šampionátu roste a postupně se stává součástí Formule 1, i když asi nemůžeme očekávat, že by se všechny závody tohoto typu v blízké budoucnosti překlápily do elektrické alternativy. A i kdyby ano, nevyřeší to problém neadekvátní zátěže tohoto hobby pro životní prostředí. Samotná Formule 1 environmentálními prohlášeními rozhodně nešetří, i když většina z nich je spíše příkladem greenwashingu. Zásadnější snižování uhlíkové stopy u takového podniku by znamenalo faktické narušení jeho samotné podstaty. I když Formule 1 deklaruje, že by chtěla být do roku 2030 uhlíkově neutrální, není příliš jasné, jak by toho chtěla dosáhnout. Krom pochybného systému uhlíkového offsetování nebo používání udržitelnějších paliv se toho vlastně více nedočteme (viz např. [zde](#)).

Co říci závěrem? Učinit motoristický sport šetrnějším, aniž bychom nějak zasáhli jeho faktickou podobu, je podle mého názoru neřešitelný problém. Otázkou tak zůstává, co jej do této privilegované pozice vyneslo a proč jsme schopni ho tak nekriticky obdivovat a nad jeho negativními dopady zavírat obě oči. -jj-

Blíží se 100. výročí založení ČSO

Před pěti lety, k 95. výročí, bylo na webu České společnosti ornitologické uveřejněno několikastránkové vyprávění o vzniku a vývoji organizace (viz [zde](#)) a rozhodně stojí za to si jej podrobně pročíst.

Tehdejší předseda Jiří Flousek v jeho úvodu vyjádřil své uznání všem členům, díky nimž se daří koordinovat stovky aktivních spolupracovníků při výzkumných programech, provádět vzdělávací akce s účastí tisíců milovníků ptactva (Vítání ptactva aj.), organizovat dobrovolnické práce pro ochranu cenných biotopů... ČSO má v současnosti vlastní kancelář s profesionálními zaměstnanci, regionální pobočky i specializované pracovní skupiny řešící rozličná témata. Patří k předním ornitologickým organizacím v Evropě, spolupřidělí projekty na kontinentální úrovni (výsledkem je mj. evropský hnízdní atlas), produkuje spousty zajímavých tiskovin, filmů a internetových přednášek. K obzvláště oblíbeným aktivitám ČSO, určeným nejširší veřejnosti, patří od roku 2019 „Ptačí hodinka“ (více viz [zde](#)) a od roku 2020 online program „Ornitolog na dráť“ (všechny jeho díly viz [zde](#)).

Novým předsedou ČSO je nyní Mgr. Peter Adamík, Ph.D. (více viz [zde](#)). RNDr. J. Flousek, Ph.D. se bohužel dožil jen 65 let (více o něm viz [zde](#)) a dnešních dnů se nedočkal, ale jistě by měl radost, že v současnosti sdružuje ČSO už přes 8 000 členů, přičemž značný podíl tvoří i mladá generace. Je to organizace, která se snaží zastavit úbytek našeho ptactva a usiluje o svět, kde žijí lidé a ptáci v harmonii, kde lidé s pokorou obdivují přírodu, snaží se jí porozumět a využívají ji udržitelně pro sebe, pro ptáky i pro ostatní organismy. Na webu ČSO ([zde](#)) může široká veřejnost hledat odpovědi na své běžné otázky (nebo se ptát přímo odborníků na konkrétní záležitosti), dozvídat se varovné i povzbudivé novinky, vracet se k nadčasovým článkům, získávat inspiraci k vlastnímu aktivnímu uplatnění... V každém kraji pracuje tolik různých ornitologických skupin a činnost je tak pestrá, že stačí jen si vybrat a přidat se.

Foto -ah-

Dobrým příkladem je např. to, že pro záchranu biotopů příznivých pro ptáky zemědělské krajiny a mokřadů, tedy těch obzvláště ohrožených, vzniklo během posledních let (od r. 2006) už sedm ptačích parků. Jsou to Josefovské louky v Královéhradeckém kraji, Zbudovská blata v Jihočeském, Rzy v Pardubickém, Mnišské louky v Libereckém, Malá Lipová v Olomouckém, Kosteliska v Jihomoravském a Střimická výsypka v Ústeckém kraji. Aktuální plocha ptačích parků je 691 ha. Ptačí parky jsou souvislá území o velikosti desítek až stovek hektarů (více o nich viz [zde](#)). Vznikají především mimo státem chráněná území. Jejich cílem je získávání pozemků do vlastnictví ČSO a vytváření území výjimečných biologických hodnot, při současném důrazu na umožnění bezprostředního kontaktu návštěvníků s přírodou. Do roku 2042 by bylo žádoucí provozovat alespoň jeden ptačí park o minimální rozloze 50 ha v každém kraji.

První zakládající schůze organizace se konala v Praze 5. 4. 1926. Předsedou prvního výboru byl schválen Prof. Jiří Janda, autor knihy „Atlas ptactva středoevropského“ (1902) a mnoha jiných (1865-1938, více o něm viz [zde](#)).

Vlastní odborný časopis jménem „Sylvia“ začal vycházet v roce 1936 a vychází dodnes! Nejnovější číslo si můžete na webu ČSO zdarma stáhnout a najdete v něm mimo jiné podrobný článek o životě a činnosti ornitologa, který patřil u nás i ve světě ve své době k našim nejvýznačnějším a vychoval i řadu dalších velkých osobností, např. Jiřího Andresku (1931-1999) nebo Miroslava Bouchnera (1926-2003). Byl jím Doc. RNDr. Walter Černý (1905-1975), viz [zde](#). Jeho kniha s jednoduchým názvem „Ptáci“ z roku 1980 si zasloužila několik dalších vydání a jistě i mnozí z vás, čtenářů Kompostu, ji máte doma ve svém „zlatém fondu“. U nás v jižních Čechách byl Doc. Černý zvláště známou osobností, protože pravidelně pobýval i s rodinou na blatenské biologické stanici Karlovy univerzity a později na terénní stanici v přírodní rezervaci Velký a Malý Tisý.

V roce 1934 byla založena Kroužkovácí stanice s adresou Národního muzea Praha a kroužkování ptáků se stalo dalším z hlavních programů činnosti členů.

Během II. světové války několik významných ornitologů zahynulo v koncentračních táborech nebo na popravištích (více viz [zde](#)).

V roce 1987 byl odstartován mezinárodní program Významná ptačí území (Important Bird Areas, IBA) organizovaný Mezinárodní organizací na ochranu ptactva (ICBP). V české sekci ICBP byl tehdy aktivní mj. Zdeněk Veselovský, Karel Hudec a Jan Hora.

V roce 1993 došlo ke změně ICBP na BirdLife International. Každou zemi reprezentuje jeden národní Partner, nevládní organizace zabývající se ochranou ptactva. Tím zanik-

ly národní sekce ICBP včetně české a slovenské. V roce 1994 přistoupila Česká společnost ornitologická k BirdLife International jako jeho výhradní český zástupce a po čtyřech letech se stala plnoprávným národním Partnerem za Českou republiku.

Od roku 1994 vydává ČSO čtvrtletník „Ptačí svět“ (viz [zde](#)). Zvláštní pozornost je v některých jeho číslech věnována těm ptačím druhům, které prošly kampaní „Pták roku“. Ta existuje od roku 1992.

Po vstupu ČR do Evropské unie ČSO aktivně prosazovala zavedení směrnice EU na ochranu volně žijících ptáků do národních právních norem, vytvoření a propagaci agro-environmentální politiky a také vytvoření sítě Natura 2000. Konečný návrh 41 ptačích oblastí soustavy Natura 2000, který ČSO připravila v roce 2002 ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR, patří mezi nejvýznamnější počiny ČSO propojující výzkumnou a ochrannářskou činnost. Od roku 2010 vede ČSO faunistickou databázi AVIF. O ní jsme psali v [Kompostu č. 12/2025](#) v souvislosti s akcí ČSOP nazvanou BUTEO (Sčítání kání).

V rámci ochrany synantropních druhů ptáků (tj. těch, kteří žijí v blízkosti lidských sídel) ČSO prosadila ochranu rovářských hnízdišť do závazných podmínek pro žadatele dotací Nová zelená úsporám. Intenzivně se zabývá také problematikou střetu ptáků se skleněnými plochami a správnými způsoby jejich zabezpečování.

V současné době je ČSO společností uznávanou jak mezi nevládními organizacemi, tak i u státních orgánů. Věříme, že si svou dobrou úroveň udrží i do budoucna. Doufáme, že bude mít příznivé podmínky a že její činnost ponese co nejlepší výsledky.

-ah-

Mákovka vodní

Mákovka vodní (*Podura aquatica*) je drobný, ale nápadný druh chvostokoka o velikosti těla 1,5–2 mm. Tělo je oválné s velkou hlavou a krátkými tykadly a nohama. Furka (skákající vidlička) je dobře vyvinutá a mákovka výborně skáče. Zbarvení je šedomodré. V ČR se jedná o nezaměnitelný druh. Na první pohled připomíná zmenšeninu larvenky obrovské (viz článek pana Viléma Hrdličky v [Kompostu č. 12/2014](#)). Žije v Evropě, Asii a Severní Americe (tzn. je to holarktický druh). V ČR je hojná po celém území. Mákovka vodní obývá okraje různých stojatých vod, zejména menších tůní, kaluží a rybníků. Zdržuje se na hladině a na březích. Často ji můžeme pozorovat ve velkém množství. Živí se různými organickými zbytky, zejména rostlinného původu. V ohrožení se snaží uprchnout skákáním. Mákovky vodní jsem fotila v lese Chlum u Chanovic 25. 1. 2024. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

MACHAČ, O.: <http://www.naturabohemica.cz/podura-aquatica/> 2. 1. 2012
REICHHOLF-RIEHOVÁ, H.: Hmyz a pavoukovci. Knižní klub ve spolupráci s Ikar Praha, 1997.

Foto Eva Legátová

Večer s dokumentem - 145. díl – Vzpouora zvířat

Dalším sympatickým počinem České televize na poli environmentálních dokumentů je třídílná minisérie Vzpouora zvířat. Ve formátu necelé půlhodinky na každý díl mapuje ty nejdůležitější třecí plochy soužití člověka a divokých zvířat. Přiznávám, ten název není úplně přiléhavý, protože k žádné vzpouře samozřejmě nedochází - jsou to právě zvířata, která v tomto „konfliktu“ tahají téměř vždy za kratší konec. Naopak je na nás lidech, abychom vytvořili stav, ke kterému vzpouora nebude nutná, i kdyby jí byla zvířata schopná.

Na sérii je přitažlivé, že nepřezývá jenom všeobecně známá fakta, ale snaží se do problematiky přinést zcela nový vhled a čerstvé poznatky nových výzkumů. Také zve ke komentářům neokoukané tváře z neziskového a akademického prostředí. Není třeba dodávat, že dokument díky svému formátu může dobře posloužit pro potřeby environmentálního vzdělávání. A teď už si pojďme stručně představit jednotlivé epizody.

[Zvířata na silnici](#)

Střety zvířat s dopravními prostředky jsou vnímány jako jeden z nejviditelnějších dopadů lidské expanze do přirozeného prostředí zvířat. Ale samozřejmě, pokud se jedná o kolize s hmotnějšími druhy, je výrazně ohrožen i člověk. Epizoda na základě studií vyvrací všeobecně rozšířenou představu, že např. kolize aut se srnčí zvěří jsou jenom matematickou výslednicí frekvence pohybu zvířat přes komunikace. Výsledky výzkumu potvrzují, že i srnky jsou inteligentní zvířata, která se silnice „naučila přecházet“ a jsou v tom poměrně zkušená. Četnost střetů je dána spíše potřebou přecházet komunikace opakovaně, neboť se často vyskytují napříč přirozenými biotopy, a také rušením, kdy je nauče-

ná ostražitost přebita útekovým reflexem. V rámci tohoto dílu je také rozebírána problematika ekoduktů a podchodů, které musí mít poměrně přísné parametry, aby je stěžejní druhy dokázaly využívat. Novinkou pro mnohé diváky bude možná to, že silničním provozem jsou v některých úsecích vážně ohrožováni i třeba netopýři.

Ptáci ve městech

Fenomén měst jako ostrovů biodiverzity zejména pro některé druhy ptáků je už všeobecně známý. Důvodem je tristní podoba a způsob intenzivního využívání zemědělské a lesní krajiny. Mnohé druhy tak ve městech nacházejí nejen bohaté zdroje

potravy, ale také útočiště a možnost hnízdění. To v některých případech znamená kolizi se zájmy člověka. Jedněmi z nejkřiklavějších (a to doslova) mohou být třeba havrani a kavky. Blíže se podíváme na mnohatisícovou kolonii v Brně. Zde jsou jednou skupinou obyvatel tito ptáci nenáviděni a všemožnými způsoby vyháněni a tou druhou chráněni třeba před výstavbou nesmyslné lanovky. Dalším známým střetem je hnízdění v polystyrenem zateplených fasádách bytových domů, kde díry po průzkumu strakapoudem osidlují třeba již zmiňované kavky nebo poštolky. Dokument v této souvislosti zachytil naprostou raritu, a to obsazení jedné z děr výřečkem malým. Epizoda se také věnuje rorýsům a možnostem technických opatření zejména v souvislosti se stavebními úpravami domů.

Nevítaná návštěva

Poslední díl minisérie se snaží nahlédnout pod pokličku invazních druhů naší fauny. Nutrii říční, plzáka španělského nebo křídlatku dnes znají asi všichni. Tyto druhy se v našem prostředí šíří již dlouhou dobu a jejich úplná eradikace je prakticky nemyslitelná. Tušili jste však, že na samém počátku podobné trajektorie je nyní hrdlička východní nebo sumeček černý? Mělo by smysl proti nim nějak zasáhnout? Závěrečná epizoda podrobněji rozebírá biologii a ekologii mývala severního a střevličky východní a přibližuje hlavní negativní dopady invazí na ekosystémy. -jj-

Pozvánky - březen 2026

Ekoporadna při ŠK zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 10. 3., nebo čtvrtek 12. 3. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Další sezóna kurzů bude probíhat 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte vyzkoušet netradiční postupy, nové suroviny a přípravu zdravotně přínosnějších pokrmů. Tématem březnové kurzu budou **pokrm z vajec bez vajec**.

Kurzovné 150 Kč, lektor Ing. Jan Juraš.

Přihlašování: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - Ozvěny Ekofilmu

Večer filmů s tematikou životního prostředí a jeho ochrany, které byly promítány na 51. ročníku MFF Ekofilm v roce 2025. středa 18. 3., 16-21 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu), vstup volný

16:00 - Zapomenutí obří

16:20 - Budoucnost na vodě

17:20 - Zavirovaná planeta

19:00 - Člověk a plast: Abby Barrows

19:35 - Stroodelande: znovuzrozená krajina

20:15 - Návrat k přírodě

-jj-

Pondělní zastavení

PO 9. 3. Setkání s literaturou, tentokrát se vzpomínkami na heřmaňského rodáka **Jana Čarka**. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. **Sraz v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK. ČT 5. 3.: připomeneme si jarní lidové zvyky, ČT 12. 3.: zahrajeme si kuličky.**

Info: Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, tereza.machkova@knih-st.cz. -ah-

Drobné smetí

Ptákem roku 2026 se stala pěnice černohlavá

Každoroční kampaň České společnosti ornitologické letos upozorňuje na zatím běžný a typický druh našich zahrad s charakteristickým zpěvem. Více si můžete přečíst [zde](#).

Greenwashing by měl být složitější

Na evropské úrovni začínají tento rok platit pravidla značení výrobků. Firmy a výrobci budou muset doložit svá tvrzení o ekologické šetrnosti výrobku ověřenými daty a certifikáty. Více viz [zde](#).

Česko neratifikovalo Globální dohodu o oceánech

Převratná pravidla, která mají zajistit ochranu dvou třetin světových vod, vstoupila letos v platnost. Mezi 84 zeměmi, které dohodu dosud podepsaly, však ČR chybí. MŽP prý nestihlo analyzovat její dopad na náš stát. Více se dozvíte [zde](#).

V prodeji by měly být kompostovatelné sítě na balení lisovaných balíků

Kanadský výrobce představil evropským zemědělcům biologicky rozložitelnou síťovinu na balení balíků slámy a sena. Více se dočtete [zde](#).

Myslivec na Sušicku byl chycen s umlácenou vydrou

Policejní hlídka zcela náhodou odhalila další případ envirokriminality. Řidič s podivným chováním převážel upytlačenou chráněnou vydru říční. Více informací viz [zde](#). -jj-

Literární okno

Dopady přechodu na rostlinné proteiny

Co by se stalo, kdybychom nahradili 30 % světové produkce masa alternativními potravinami?

Pro mitigaci (zmírnění dopadů) klimatické změny můžeme, resp. musíme jako společnost přijmout hlubší opatření v mnoha odvětvích našeho hospodářství. Kromě energetiky a dopravy je jednou z těch nejpodstatnějších oblastí zemědělství. Pokud započteme širší souvislosti produkce a zpracování potravin, má tento sektor na svědomí zhruba čtvrtinu světových emisí skleníkových plynů. V užším pojetí se u samotné zemědělské výroby udávají čísla mezi 10 a 20 %. Podstatnou (většinou) část z této sumy pak zaujímá živočišná výroba

Dopady přechodu na rostlinné proteiny

Vliv snížené produkce masa na emise skleníkových plynů, využití půdy a vody

nou člověkem. „Takzvaná živočišná výroba, tedy chov zvířat a pěstování krmiv pro ně, zabírá nejvíce půdy, a to 39 % veškeré obyvatelné půdy na Zemi. Zároveň to je 78 % veškeré zemědělské půdy. Navzdory tomu živočišné produkty zajišťují pouze 18 % celosvětové spotřeby kalorií a 37 % celosvětové spotřeby bílkovin.“ Tento nepoměr pak logicky způsobuje i rozdíly v uhlíkové stopě rozdílných způsobů stravování. Nevegetariánský jídelníček má oproti bezmasému o 59 % vyšší emise skleníkových plynů. U čistě rostlinného jídelníčku je rozdíl ještě výraznější. Nejnáročnější na zdroje i emise je produkce masa přežvýkavců (zejména hovězího). V porovnání stejného množství bílkoviny z luštěnin jsou půdní stopa a emise skleníkových plynů až dvacetinásobné.

Vzhledem k narůstající světové populaci a stále ještě vzrůstající spotřebě masa zejména v rozvojových zemích je živočišná výroba jedním z nejviditelnějších vykáčků moderní společnosti a významnou překážkou na směřování k udržitelnosti.

Druhá část textu pracuje s premisou nahrazení 30 % celosvětové produkce masa rostlinnými bílkovinnými zdroji - luštěninami, alternativami masa na bázi luštěnin nebo fermentovaných proteinů nebo kultivovaným masem - tak, aby alternativní potraviny byly zároveň „uživatelsky atraktivní“. Globální produkce třech nejvyužívanějších druhů masa (hovězího, vepřového a kuřecího) má na svědomí 7,1 % celosvětových emisí. Přibližně 70 % těchto emisí je spojených s hovězím masem. Studie zkoumala dopady a úspory, které by vznikly nahrazením 30 % této produkce produkcí alternativních zdrojů bílkovin.

Na globální úrovni by došlo ke snížení emisí ekvivalentu CO₂ o více než 700 milionů tun ročně, což jsou zhruba současné emise Saúdské Arábie (v přepočtu zhruba 1,5 % současných celosvětových ročních emisí). Úspora vody jde do astronomických výšin a potřeba půdy k zemědělské výrobě by se snížila o 3,4 milionu km², což je přibližně rozloha Indie(!). Ano, jenom třetinovým snížením spotřeby masa bychom získali takto velkou plochu půdy, která by poté mohla být libovolně využita - k alternativní výrobě energie, zalesnění nebo třeba návratu přírodě. Tento údaj je nejen dobře představitelný, ale možná i nejkřiklavější v rámci celého dokumentu. Dobře totiž ilustruje, jak velkou plochu půdy ve skutečnosti chov zvířat vyžaduje. A to také v kontextu toho, že pro získávání další půdy pro narůstající živočišnou výrobu jsou likvidovány ty nejcennější ekosystémy planety Země.

V textu se dále dočtete, jaký objem potravin by bylo v rámci této uvolněné plochy možné vyprodukovat, jak by se zlepšila distribuce potravin, pokud by k této úspoře došlo, nebo jak čísla vyznívají při přepočtu na některé státy nebo největší producenty masa.

Lidé, kteří dohlédnou za horizont všedních starostí, se často ptají - co efektivního mohou oni sami udělat pro zmírnění současné environmentální krize. Jedna z možností, kterou navíc ušetří své zdraví, peněženku a životy zvířat, byla právě popsána.

Informace uvedené v této práci jsou na jednu stranu alarmující, ale zároveň matematicky rámuje jednu z největších prostor pro úsporu v rámci našich globálních snah. Navíc jde jednoznačně o princip win-win. Jinými slovy se také dá uvažovat o pobití několika much jednou ranou. Dokážeme něco takového dobrovolně dříve, než k tomu budeme dotlačeni okolnostmi?

-jj-

kvůli svým extrémně vysokým vstupům, náročnosti na půdu skrze produkci krmiv a samotné emise skleníkových plynů z trávicích traktů hospodářských zvířat a exkrementů. V nadprodukcí způsobované nadspotřebou živočišných potravin (zejména západní částí světa) je tedy spatřována velká oblast potenciálních úspor - přesněji řečeno potenciál pro dobrovolné snižování nadbytečných emisí. Vzhledem k výše uvedenému podílu se nejedná o kosmetickou úpravu, ale o možnost zásadním způsobem přispět k řešení klimatické krize a také k dosažení politicky ustanoveným klimatickým cílům.

Toto téma zpracovala ve své práci v roce 2023 výzkumnice společnosti Profundo Barbara Kuepper. České vydání bylo realizováno Ekumenickou akademií a je k dispozici v elektronické podobě [zde](#).

Ve své první části text shrnuje již poměrně známá fakta o nehospodárnosti živočišné výroby a také o velmi nerovnoměrné globální distribuci živočišných potravin. Ačkoli ještě stále nemalá část světové populace trpí hladem nebo podvýživou, produkuje se dostatek rostlinných bílkovin, aby nasýtily světovou populaci bez rozdílu. Bohužel zhruba polovina těchto bílkovin je zkrmována hospodářským zvířatům. Produkce masa je nejplýtvavějším způsobem přeměny rostlinné hmoty na surovinu jinak využitelnou člověkem.

Z „Prostých motivů“ od Jana Nerudy

Asi každý má svůj oblíbený konkrétní strom. V mém případě je jich moc a moc, a to nepočítám ty ostatní, anonymní, protože mám ve zvyku si jich všimnout víc, než je mezi lidmi obvyklé, a dělat si trvalou starost ohledně jejich stavu a budoucího osudu. Jedním z těch, s nimiž mě pojí obzvlášť silné pouto, je velký jasan rostoucí za kulturním zařízením U Mravenčí skály na sídlišti Mír. Mívala jsem tam kdysi pracoviště – jednu z bývalých poboček Šmidingerovy knihovny.

Zmíněný jasan jsem měla v letech 1995-2002 stále na očích a bylo to na jednu stranu hezké, na druhou i nepříjemné. Nepustil totiž do oken knihovny ani trochu světla a tepla. I když jsem se hodně oblékala, trápil mě neustálý chlad a lezavé vlhko, asi tak, jako kdybych pracovala někde ve sklepe. Ani jednou mi ale za celou tu dobu nepřišlo na mysl, že by se snad měl strom kvůli tomu ořezat nebo pokácet. Stojí tam dosud a jsem tomu ráda. Když se někdy vracím z Podskalí a mám čas jít oklikou přes Mír, mívám ve zvyku „svůj“ jasan zkontrolovat a pozdravit. Doufám, že s ním budou mít lidé soucit a že jej čeká ještě dlouhý život. Škoda, že není nijak zvlášť známá báseň „Zimní“ od jinak všeobecně uznávaného J. Nerudy – myslím, že by dokázala vztah ke starým stromům podpořit... Posuďte sami... **-ah-**

Jan Neruda: ze sbírky „Prosté motivy“

*Přede dvorem stará vrba,
pně už vydoutnalé,
samá jizva, samá troucheň -
kdy ji podtít ale?*

*Z jara, když jí zbylá větev
květem pookřeje?*

*V létě, když své staré tělo
na sluníčku hřeje?*

*Či snad v zimě? Spí pak jistě?
Necítí to ani?*

*Starý strom a starý člověk
má tak málo spaní!*

Foto -ah-

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Nestačí obnovit meandry, ale je potřeba je dostat zpátky na úroveň okolní krajiny a obnovit jejich vzájemné propojení, charakter břehů (včetně porostů) a samozřejmě je velmi důležitá i větší péče o čistotu vody. Nešetrné zásahy na tocích byly kritizovány už před lety (viz například video „Sbohem staré řeky“ z roku 1973 [zde](#)) a po celou tu dobu se střetávaly protichůdné názory na to, kam až můžeme v přizpůsobování krajiny našim zájmům zajít. Tak je tomu i dnes. Doufejme, že touha napravit, co se dá, bude do budoucna stále silnější a přinese kýžené výsledky.

- Ledňáček říční a břehule říční hnízdí v březích podemletých vodou, kulík říční a pisík obecný na náplavách a ostrovech. Morčák velký hnízdí v dutinách starých stromů a loví v čisté vodě s dostatkem ryb. Skorec vodní je vázán na bystrou, dobře okysličenou vodu s říčními kameny. Podobné prostředí upřednostňují i konipas horský a konipas bílý. Líbí se jim pozvolné otevřené říční břehy a náplavy, i když bývají někdy k zastižení i na poli, u lidských sídel a podobně. Čejky chocholaté a vodouši rudonoží vyhledávají podmáčené louky a pole.

- Autor knížky dobře znal vlastnosti ptáků, a tak zvolil konipasa bílého pro tuto humornou kapitolu podle toho, že se často zdržuje u vody. O všem tam ví, co se dá na břehu najít: „... Za chvíli byl zpět, namoutěkutě, oblečen v prázdnou škebli, vlevo pancíř, vpravo pancíř, jako v nejpevnějším brnění...“ Krásně se mu povedlo projít trním a hnízdo najít, pochválit ho jako pěknou a bezpečnou stavbu, jenomže se mezi větvičkami pevně zasekl a nemohl zpátky. Ostatní ptáčci jej vytáhli díky jeho dlouhému ocásku, protože ten vyčuhal a dosáhli na něj. Pak ještě museli zavolat strakapouda, aby škebli rozlouskl a nešťastného rytíře z ní vysvobodil. **-ah-**

Zdraví a strava

Zdravé uzeniny

Uzeniny - a zdravé? Pokud si říkáte, že je to pitomost, pak máte samozřejmě pravdu. Na posledních kurzech zdravého vaření jsme si na jejich výrobu spíše hráli. Ale aspoň jsme si nezkracovali život. Jak to dopadlo? Můžete vyzkoušet sami.

Nevinná klobása / Weisswurst

Ingredience: marinované tofu (2 kostky), celozrnný toastový chléb (cca 6 plátků), bílé víno (150 ml), rostlinné mléko, alter. voda (150 ml), celozrnná hladká špaldová mouka (1 a ½ šálku), rostlinný olej (3 lžíce + na smažení), sůl (cca 2 lžičky), muškátový květ (lžička), muškátový ořech (1/2 lžičky), bílý pepř (1/2 lžičky), sušený zázvor (1/2 lžičky), citrónová kůra (1/2 lžičky), rýžový papír

Postup přípravy: Toastový chléb zalijeme vínem a rostlinným mlékem, přidáme tofu, sůl, olej a koření. Umixujeme ponorným mixérem dohladka. Přidáme mouku, propracujeme na těsto a dochutíme. Rýžový papír máčíme v horké vodě do změknutí. Balíme do něj díly těsta do tvarů slabších klobás. Opékáme na pánvi dozlatova.

Maďarská klobása z červené čočky

Ingredience: červená čočka (cca 200 g), cibule, česnek (3-4 stroužky), houby (cca 150 g), chilli (dle chuti), sůl (cca 2 lžičky), drcený pepř, uzená paprika (3-4 lžíce), menší červená paprika nebo kapie, sušená rajčata v oleji (1/2 šálku), sójová omáčka (2 lžíce), drcené lněné semínko (cca 3 lžíce), rostlinný olej (na cibuli + 3 lžíce do těsta), celozrnná hladká špaldová mouka (cca šálek)

Postup přípravy: Nadrobno pokrájenou cibuli orestujeme na oleji do sklovata, přidáme posekaný česnek a houby. Osolíme, opepříme a dále restujeme. Přidáme červenou čočku, chilli, přiléváme postupně vodu a dusíme do poloměkka tak, aby se veškerá tekutina vstřebala. Přidáme uzenou papriku, lněné semínko, červenou papriku, sušená rajčata, olej, sójovou omáčku a mixujeme (ne úplně dohladka). Hmotu necháme dobře vychladnout, zahustíme ji moukou a dochutíme. Díly těsta vkládáme na pečicí papír, který jsme si rozstříhali na menší kusy. Rolujeme menší klobásy a pečeme při 210 °C cca 30 minut.

Foto -jj-

Čokoládový salám

Ingredience: hořká víceprocentní čokoláda (100 g), kokosové mléko (tuhá část - 100 g), silná káva, alter. rum (50 ml), brusinky nebo jiné sušené ovoce (50 g), ořechy (50 g), tyčinky nebo preclíky - mohou být solené (cca 30 g), strouhaný kokos (20 g), cukr (1-2 lžíce), moučkový cukr nebo strouhaný kokos na obalení

Postup přípravy: Čokoládu rozpustíme na mírném ohni společně s kokosovým mlékem a kávou nebo rumem. Tyčinky a sušené ovoce posekáme na menší kusy, ořechy podrtíme sekáčkem. Smícháme společně s čokoládovou směsí před vychladnutím, přidáme cukr a strouhaný kokos. Necháme částečně ztuhnout, po menších dílech vkládáme na potravinovou fólii a válíme do tenkých štanglí. Necháme v lednici úplně ztuhnout alespoň hodinu. Vyjmeme z fólie a obalujeme v moučkovém cukru nebo strouhaném kokosu. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Jakub Hromas, Kryštof Chmel, Alan Šturm, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2026

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE